
La reconstrucció del poblat ibèric d'Alorda Park o de les Toixoneres (Calafell, Baix Penedès)

JOSEP POU, JOAN SANMARTÍ, JOAN SANTACANA

INTRODUCCIÓ

La bibliografia que en el nostre país ha generat la tasca de reconstrucció de jaciments arqueològics és bastant escassa. En general, s'ha parlat més de *restauració*, entenent com a tal el procés o conjunt d'intervencions progressives que, de manera simple o combinada, tenen per objectiu prolongar l'existència dels béns culturals, millorant-ne fins al màxim les condicions físiques.¹ Actualment, aquestes intervencions es designen sovint amb el mot *conservació*, que inclou també la idea de l'acció preventiva.

En contrast amb el concepte de restauració o de conservació, *reconstrucció* vol dir construir de nou. El terme es refereix, doncs, a l'acció de refer elements que han caigut i s'han malmès. Cal que ens adonem que reconstruir implica que coneixem com era originalment l'estructura objecte de la intervenció, i que tornem a col·locar les parts o pedres que la componen en el seu lloc. Si no tenim la certesa absoluta de «com era» no la podem reconstruir *stricto sensu*; en aquest cas podem fer *interpretacions*, o sigui, plasmar en dibuix o en plantes les nostres hipòtesis constructives. Naturalment, també és possible materialitzar arquitectònicament les nostres hipòtesis interpretatives: en aquest cas fem *interpretacions arquitectòniques*.

ELS ENEMICS DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC IMMOBLE

Quan, l'any 1992, es decidí dur a terme una intervenció en el poblat ibèric de Calafell, és obvi que l'objectiu prioritari era la restauració en el sentit de *conservar* el poblat.² Amb tot, la conservació de les restes físiques d'un jaciment

1. Aquesta definició és la que en dóna la Gran Enciclopèdia Catalana, 1a edició, 1978.

2. Les tasques de consolidació del poblat han estat dirigides per Pilar Carrasco.

arqueològic presenta molts més problemes que els que es deriven de la lluita contra els agents erosius i degradants. El problema més important és el que provoca la **manca d'ús** del mateix jaciment. En efecte, quan s'acaben les tasques d'excavació, encara que es procedeixi a una consolidació de les restes, el lloc sol romandre abandonat, perquè no té cap **funció social**. Incomprensible per a la majoria de persones, el jaciment només resulta entenedor per a un reduït nombre de gent, que l'anirà a veure una vegada o dues en la seva vida. L'administració pública, per la seva part, veu amb pànic la proliferació de jaciments arqueològics, els quals, davant la manca de funcionalitat social, són finalment abandonats pels organismes que n'haurien de tenir cura. Són, doncs, la manca de funcionalitat i la pèrdua d'interès els enemics més grans que té el patrimoni arqueològic. Cal notar, de pas, que això també succeeix amb el patrimoni arquitectònic, encara que aquest se'n lliura més fàcilment perquè sovint és també més espectacular, més emblemàtic o més funcional. No és casualitat que la majoria de normatives internacionals que hi ha en aquest terreny siguin iniciatives d'arquitectes: aquest és el cas de la Carta d'Atenes, de 1931; la Carta de Venècia, de 1964; la Carta del Restauro de Roma, de 1972, i també la Carta del Restauro, de 1987. És cert que els arqueòlegs s'han incorporat a aquests documents, però molt sovint fan únicament la tasca de documentació prèvia, abans de sotmetre l'edifici a la intervenció arquitectònica.

EL CAS DEL POBLAT DE CALAFELL. EL MODEL D'EKETORP

El poblat ibèric de Calafell està situat en un petit turó de 15 metres d'altitud, anomenat les Toixoneres, prop del conjunt residencial Alorda Park. Es troba a uns 300 metres de la línia actual de costa, i al costat de l'embocadura del Torrent de la Cobertera. Aquesta situació, al vell mig d'una de les zones de més creixement urbanístic de la platja de Calafell, plantejava greus problemes per a la preservació del jaciment, especialment en el moment en què hom l'abandonés, un cop acabats els treballs d'excavació. La conservació de les restes arqueològiques exhumades hauria estat molt difícil a causa, en primer lloc, de la manca de funció social del jaciment i, en segon, de les dificultats de protecció contra els incontrolats i la pressió urbanitzadora que s'exerceix damunt dels terrenys de la primera línia de costa.

Per totes aquestes raons, després de deu anys d'excavació arqueològica del jaciment³ es va decidir emprendre una interpretació arquitectònica del conjunt descobert. La primera fase va consistir a fer treballs de conservació, consoli-

3. Atès que el propòsit d'aquest article no és fer conèixer els resultats de les excavacions, ens remetem a la bibliografia publicada i, especialment, a SANMARTÍ, J.; SANTACANA, J. «El poblat ibèric d'Alorda Park (Calafell, Baix Penedès)». *Excavacions arqueològiques, núm. 11*. Barcelona: Generalitat de Catalunya, 1992. POU, J.; SANMARTÍ, J.; i SANTACANA, J. «El poblament ibèric a la Cessetània». *Laietània*, 8. *Actes del seminari sobre el poblament ibèric a Catalunya*. Mataró: Museu Comarcal del Maresme, 1993.

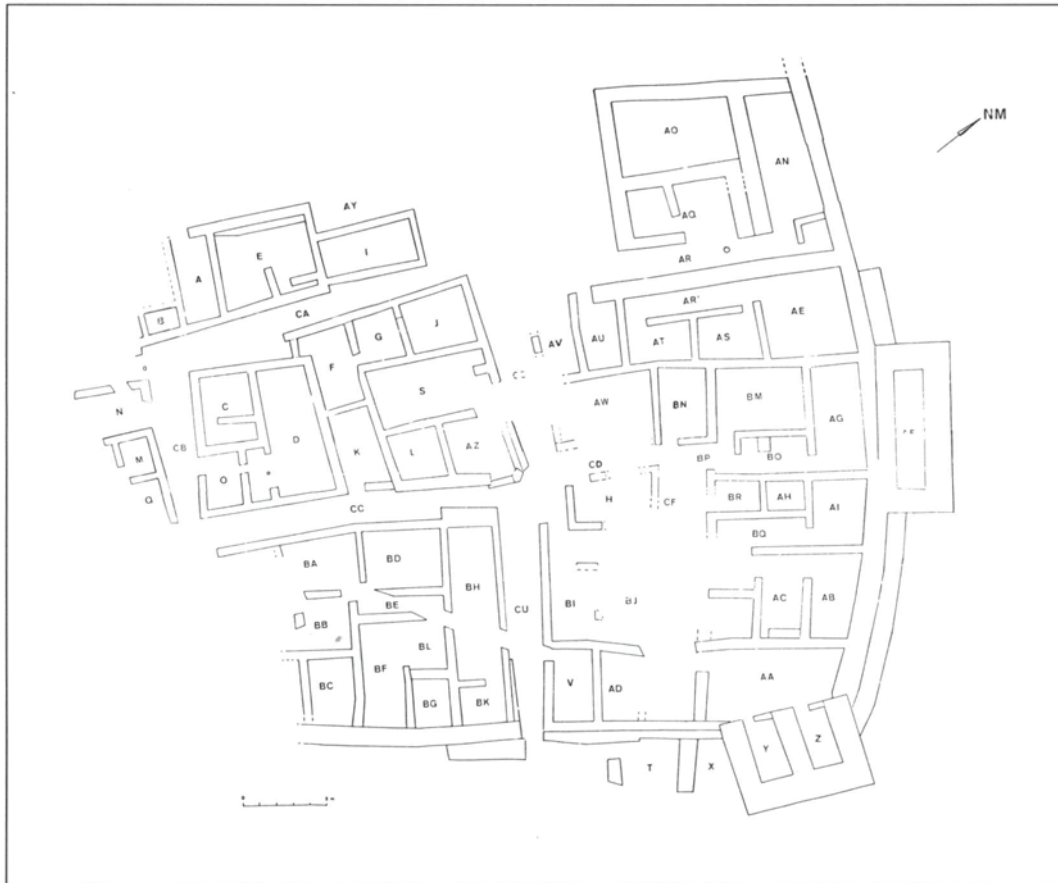

Fig. 1. Planta general del poblat.

dant els murs, de manteniment del conjunt, de desherbatge i tractaments puntuals de recobriments amb terra i graves d'aquells sediments arqueològics que encara no havien estat excavats.

La segona fase consistí en l'elaboració d'un projecte d'intervenció que es va inspirar en el jaciment d'Eketorp, a l'illa d'Oland, a Suècia.⁴ Aquest establiment pertany a la segona edat del ferro escandinava i té una segona ocupació durant el període medieval. De fet, és un dels nombrosos fortins d'aquesta època que hi ha a l'esmentada illa sueca. El jaciment d'Eketorp havia sofert un procés d'excavació en extensió durant tota una dècada (1964-1974), i en els

4. El projecte inicial va ser encarregat a Pilar Carrasco i Josep Pou, que van vetllar per l'execució durant la campanya de 1993. L'any 1994 la direcció de les tasques l'ha continuat Josep Pou.

darrers anys es va plantejar el problema de la conservació i la possibilitat de la seva reconstrucció.

L'illa d'Oland és una de les més turístiques del Bàltic, i el fortí d'Eketorp es trobava en unes condicions semblants a les de l'establiment ibèric de Calafell, encara que sense la pressió urbanística que tenen les nostres costes. Al final del 1972, un equip de treball designat per Roland Palsson, aleshores conservador en cap de les Antiguitats Nacionals, i que comptava amb la col·laboració de Marten Stenberger, va elaborar un informe sobre les mesures que caldria prendre per a la seva conservació, i va proposar que el fortí fos reconstruït, retornant-li l'aspecte original. Així, es va fer un pla de treball que preveia la reconstrucció de la meitat del fortí de l'edat del ferro, mentre que l'altra meitat s'havia de refer segons el model que hi havia en l'època medieval. Des de l'any 1977, l'Oficina Central de les Antiguitats de Suècia va dotar el conjunt de crèdits especials per començar les obres.

El jaciment calafellenc té moltes semblances amb el d'Eketorp. En primer lloc, és també un autèntic fortí, dotat d'una potent fortificació que protegia un petit conjunt de cases que es desenvolupà en tres fases constructives principals des del segle VI fins al segle I aC: l'etapa fundacional (segles VI-V aC), de la qual queden molt poques restes visibles; l'etapa de ple desenvolupament del nucli (segles IV-III aC) i una ocupació efímera durant l'època romana (segles II-I aC). En segon lloc, una altra característica comuna amb Eketorp és que el jaciment de Calafell és l'únic dels molts establiments ibèrics de la zona que està en gran part excavat. Finalment, cal dir també que està situat en una àrea de característiques sòcio-ambientals molt semblants a les que tenia el fortí de Suècia.

EL PROJECTE DE RECONSTRUCCIÓ. LA FILOSOFIA D'INTERVENCIÓ

Malgrat que aquest tipus d'intervencions són molt freqüents a l'Europa Occidental, on les reconstruccions i les interpretacions arquitectòniques dels jaciments tenen una llarga tradició,⁵ a Catalunya i, en general, a la península Ibèrica no n'hi ha pràcticament cap experiència. Per aquesta raó, creiem que és necessari exposar breument els elements teòrics en què es pot fonamentar la intervenció en el jaciment de Calafell, atès que hi ha moltes diferències entre

5. El país europeu pioner en les reconstruccions i les interpretacions arquitectòniques de conjunts del passat és Suècia, amb conjunts com l'Skansen d'Estocolm; a Noruega, Holanda, Dinamarca i Finlàndia n'hi ha moltes. En tots aquests casos es tracta de grans conjunts originals, que han estat traslladats i agrupats en parcs. A Alemanya, Suïssa i França predominen les reconstruccions fetes *in situ*. Finalment, hi ha interpretacions arquitectòniques que copien models proposats pels arqueòlegs, però que es basteixen en indrets especialment idonis: és el cas, per exemple, de l'Archéodrome, a la Borgonya, o el parc de Thot, en la mateixa regió. Vegeu SANTACANA, J. «Arqueología y escuela ¿una difícil convivencia?». *Iber. Didáctica de las Ciencias Sociales. El patrimonio histórico-artístico*, núm. 2. Graó Educació. Barcelona, 1994; SANTACANA, J. «Reconstruccions del passat. Un recorregut per la història d'Europa i Amèrica». *L'Avenç* (juny 1994).

Fig. 2. Aspecte exterior de la reconstrucció.

procedir a la reconstrucció de cases o cabanes fetes de fusta en medis atlàntics i la de les que són fetes amb pedra o tàpia a la Mediterrània. En efecte, en el cas de les construccions de fusta hom n'admet i, fins i tot, n'aconsella el trasllat, sobretot si la zona és humida; aquest, però, no és el cas pel que fa a les restes de poblats ibèrics de Catalunya, on la fusta no s'ha conservat gairebé mai i el que en queda són les fonamentacions, fetes amb pedres i fang.

En el projecte de Calafell es parteix dels principis següents:

- a) Tot procés de restauració requereix un estudi previ, tan exhaustiu com sigui possible, de les causes i dels processos de la degradació dels materials.
- b) D'altra banda, cal partir de l'estudi arqueològic com a element imprescindible. L'arqueologia ha de **subministrar les pautes de la intervenció arquitectònica.**

- c) En tercer lloc, la **salvaguarda de les restes arqueològiques** ha de ser l'**objectiu prioritari** de tota intervenció sobre el jaciment. És per això que en la restauració i en la conservació cal emprar materials menys durs o més solubles que els originals i, en tot cas, **han de quedar clarament diferenciades les zones originals de les reconstruïdes**. Això no cal interpretar-ho en el sentit literal, és a dir, que els materials siguin necessàriament diferents, però sí en el sentit que haurien de ser clarament diferenciables. En cap cas no és admissible la falsificació.
- d) També creiem que **cal respectar totes les fases i els indicis de la cultura**; no hi ha èpoques brillants per ressaltar ni decadents per amagar. La restauració no és un procés de selecció del que és vàlid i del que no ho és.
- e) Finalment, en tota intervenció la conservació ha de tenir prioritat sobre la restauració i sobre la interpretació.

Seguint aquestes pautes, la nostra intervenció està sempre precedida de l'excavació arqueològica total o parcial dels sediments. Això vol dir que, en la mesura que la tècnica arqueològica ho permet, la documentació és exhaustiva.

D'altra banda, els materials emprats han de ser sempre els mateixos que es fan servir en el període ibèric de referència, és a dir, la terra premsada, la pedra amb fang o el morter de calç tou. Tot altre material en queda exclòs.

La diferenciació entre les zones originals i les reconstruïdes o interpretades queden clarament marcades no sols en els treballs i les publicacions científiques, sinó que es materialitzen mitjançant una cinta diferenciadora de color roig, visible i localitzable en tot moment i que permetria la **reversibilitat del procés**, és a dir, desmuntar la reconstrucció i tornar a deixar les restes tal com eren originalment.

Pel que fa a la preservació de les restes arqueològiques, la millor conservació d'un fonament és que tingui paret al damunt; la millor conservació d'una casa és que tingui teulada; el millor herbicida és deixar els espais sota cobert, en la penombra, sense que hi entri la llum del sol. Per això, els murs reconstruïts són sempre els que més es conserven.

Finalment, en el procés de conversió en museu totes les fases del poblat han de ser visibles, sempre que se'n conservin restes. Per tant, la darrera fase, que és l'efímera ocupació romana, bastida damunt de les potents fases ibèriques, ha de ser preservada. En aquest cas, doncs, la reconstrucció del substrat ibèric no és possible.

L'OBJECTIU DE LA INTERPRETACIÓ ARQUITECTÒNICA DEL JACIMENT

Com ja hem fet notar, l'objectiu prioritari és la conservació de les restes. Amb tot, aquesta conservació únicament és possible si el jaciment adquireix funcionalitat. És lògic pensar que la primera funcionalitat que té un jaciment que es reconstrueix és comprovar experimentalment les mateixes hipòtesis interpreta-

Fig. 3. Aspecte d'una cambra després de la reconstrucció de 1994.

tives. En aquest sentit, la reconstrucció es mou en l'àmbit teòric-pràctic de l'arqueologia experimental. Així, el projecte inclou elements com els materials de les cobertes, la utilització de terra premsada amb masses a fi d'aixecar les parets, la circulació i recollida de les aigües superficials, la sortida de fum i el tiratge dels focs, etc.

Per tant, la primera de les funcions és **poder experimentar les hipòtesis arqueològiques**.

La segona funció és clarament didàctica, i emprem el mot en el sentit més ampli, o sigui, **fer comprensible** el conjunt de ruïnes. El poblat reconstruït permet conceptualitzar els espais d'una manera clara per a tothom; el visitant, sigui adult o sigui infant, s'adona de com era un establiment protohistòric a Catalunya. És ben clar que aquesta funció didàctica fa que la reconstrucció sigui extraordinàriament útil a les escoles.

La tercera funció que adquireixen les restes és donar elements d'oci al tu-

risme cultural, amb la qual cosa el jaciment recupera aquella funció social que els arqueòlegs mai no hauríem de perdre de vista: que els diners públics reverteixin en forma de benefici cultural a qui, en definitiva, els paga.

LES ACTUACIONS ARQUITECTÒNIQUES DAMUNT DEL JACIMENT

Els sectors reconstruïts

El projecte de reconstrucció preveu l'aixecament de cases de dos sectors del poblat: el sector SW (recintes A, C, O, D, F, K, G, S, L i AZ) i el sector N, amb la muralla (recintes AF, Y, Z, AA, AC, AB, BQ, BS, BR, AI, AH, BP, BO, AG, BM i BN). Aquests dos sectors proporcionen suficient informació com per fer hipòtesis raonables i sostenibles d'interpretació arquitectònica. Pel que fa al sector NW, en canvi, tot i que té una gran riquesa estratigràfica i arqueològica, encara no és possible fer-ne hipòtesis ben fonamentades, ja que no han finalitzat els treballs d'excavació. Per tant, la reconstrucció d'aquest sector haurà d'esperar l'excavació total dels recintes corresponents (AN, AO, AQ, AR, AE, AR', AT, AS i AU).

El sector central del poblat ha estat trobat en un estat de destrucció tal que només podem saber l'aspecte dels espais viaris. Per tant, s'ha de mantenir amb uns murs consolidats i aixecats al nivell dels sòcols de pedra. En desconeixem la resta (recintes AW, CD, H, CF, BJ, BI, V i AD).

Finalment, el sector SE és el que va sofrir una ocupació romana posterior a l'abandonament del poblat ibèric. Per això, cal mantenir el criteri d'evidenciar la naturalesa d'una excavació arqueològica i el mètode de treball utilitzat. Per tant, caldrà consolidar l'estratigrafia del sector, amb una visió clara de la superposició de murs. L'aixecament de la casa romana és tècnicament possible, però no s'ha plantejat en aquest projecte.

Durant l'exercici de 1993 la reconstrucció s'ha desenvolupat en dos fronts: d'una banda, l'aixecament d'una illa de cases del sector sud-oest del poblat, i, de l'altra, la reconstrucció del sector nord de muralles i torres.

En el primer dels sectors esmentats s'han pogut aixecar totalment els recintes C-D-O, que constitueixen una casa, els recintes F-G, que en formaven una altra, juntament amb un pati al darrere (recinte J) i el petit recinte K, que era un habitatge.

Els alçats del murs. Sòcols, tàpia i toves

Pel que fa als alçats dels murs de les cases d'aquest sector, cal dir que els sòcols s'han aixecat amb pedra, i la seva alçària oscil·la entre 50 i 150 centímetres. Aquests sòcols s'han bastit tenint present la màxima alçària conservada. Damunt aquests murs petris, lligats amb morter de fang i un petit component de calç, s'aixecaren les parets amb el sistema de tapiades. Aquestes s'han fet mit-

jançant un encofrat, les mides del qual són de 160 per 80 centímetres, equivalents dels quatre per dos colzes, o sigui, vuit per dos pams. L'amplada de l'encofrat ve donada, lògicament, per l'amplada del sòcol original. Els components de la barreja amb què es construïa la tàpia eren terra i calç-pols, amb una petita quantitat d'aigua; la proporció de calç és d'un 20 a un 25 per cent. Aquesta barreja era introduïda progressivament dins l'encofrat de fusta, i piconada amb masses també de fusta. El piconament s'ha de fer primerament als costats de l'encofrat i després al mig. El temps necessari per omplir un caixó d'encofrat oscil·la entre tres i quatre hores. Aquest sistema dona uns murs extraordinàriament resistents. D'aquesta manera de construir murs, se'n va fer ressò l'historiador llatí Plini (XXXIV, 48, 169) quan es preguntà si a la península Ibèrica no «¿[...] es construeixen omplint un motlle fet amb dues fustes, una a cada costat; aquestes parets duren segles sense que les afectin les pluges, els vents ni el foc, i arriben a ser més fortes que qualsevol classe de morter?»⁶

Al poblat de Calafell s'ha experimentat un altre sistema de fer murs, que també havia estat documentat en el procés d'excavació: es tracta de les parets de toves. Les mides d'aquestes ens vénen donades per la mateixa excavació, encara que no sembla que s'utilitzés un únic model, i, lògicament, eren fetes d'acord amb l'amplada del sòcol. Les mides emprades són 48 × 24 × 10 centímetres. Aquestes mides estan adaptades a parets d'un gruix de 48 a 50 centímetres. Per fer toves s'emprava la mateixa terra que la de la tàpia, barrejada, en aquest cas, amb palla i amb aigua. El resultat d'aquesta barreja s'ha d'introduir dins de motlles de fusta, que donen la forma i les dimensions finals de cada tova.

Els sostres i les cobertes

La situació de les cases en la xarxa viària va orientar els pendents dels teulats, que havien de lliurar les aigües vers els reguerots de desguàs dels carrers, documentats en l'excavació del sector. Hi havia dues possibilitats: fer la coberta plana, seguint els models de l'arquitectura púnica i la popular nord-africana i eivissenca, o bé fer cobertes amb pendents, segons l'arquitectura popular i tradicional del Penedès. Les dues hipòtesis són igualment versemblants, però en aquest sector ens vam decantar per la segona. Els motius de la decisió eren els següents: en primer lloc, perquè semblava que els desguassos dels carrers havien pogut recollir el sobrant d'aigua dels teulats i, en segon lloc, el creixement orgànic de l'illa de cases es va fer seguint un procés que és el lògic de les cases amb cobertes inclinades.

Les cobertes estan sostingudes per embigats fets amb troncs de pi, la llargada màxima dels quals és de 4 a 4,5 metres. Entre biga i biga, i per tal de fixar-les a les parets, s'utilitzaren pedres unides amb morter de calç.

6. Vegeu aquest fragment a *Fontes Hispaniae Antiquae*, 7. Barcelona, 1987, p. 175. La traducció del llatí és de Virgilio Bejarano.

Per decidir el pendent de les teulades es prengué com a model l'habitual de l'arquitectura mediterrània, que és de 23 a 30 per cent, inclinació mínima per fer escórrer l'aigua de pluja en un sistema de cobertes que no emprava les teules. No tenim informació segura respecte a com es feien els tramats dels entrebigats. Nosaltres hem emprat l'encanyissat, agafant la solució més normal, atesa l'abundància de canyes del torrent pròxim i de les àrees d'aiguamolls. D'altra banda, l'arquitectura tradicional al Penedès ha emprat les canyes per fer les cobertes fins gairebé a mitjan aquest segle. Naturalment, no manquen informacions de tipus estrictament arqueològic que parlen de cobertes fetes amb encanyissats.

Les canyes van lligades amb cordills, i al damunt del canyís s'ha de posar una barreja de fang. En aquest cas, la informació que tenim és molt més escassa i, a més, en la nostra arquitectura tradicional no s'utilitzen cobertes sense teules, a excepció de les «barraques de pagès», fetes amb falsa cúpula de pedres seques. Les tradicions més pròximes són les d'Andalusia, el nord d'Àfrica i Eivissa. En els dos primers casos, s'utilitza el fang amb emblanquinat de calç; en el tercer, es tracta d'argila i palla. Hem experimentat els dos tipus, i sembla que el sistema eivissenc és el més adequat.

Cal afegir que entre els elements de sosteniment de cobertes hi havia la columna de fusta, amb base troncocònica de pedra. Ordinàriament requeriria un capitell, que, en el nostre cas, tal vegada era de fusta, ja que no s'ha localitzat cap element esculpit o tallat de pedra.

Obertures, portes i finestres

Pel que fa a les obertures, o sigui, portes, finestres, desguassos d'aigües i xemeneies, només tenim indicis arqueològics clars en el cas de les portes. D'aquestes, en sabem les amplades i el lllindar inferior. No en coneixem les alçàries. Hem aplicat aquí un criteri de mínims que és el d'1,60 metres d'alçària. El dintell de les portes s'ha fet amb troncs d'alzina.

Respecte a les finestres, no en sabem res, com tampoc no tenim informació en relació amb obertures al teulat per a la sortida de fums. Hem deixat petits finestrons en alguns habitatges per tal de poder veure des del carrer l'interior de les cases, amb la finalitat de facilitar la visita al jaciment en el cas d'estances tancades.

La sortida de fum presenta més problemes: és evident que, si hi havia llars de foc amb flames, era necessari fer obertures a teulat, donat que, d'altra banda, no hi havia cap dificultat per fer-ho. Amb tot, hi ha raons per creure que moltes de les llars de foc actuaven com a brasers, i no com a focs. En aquest cas, el foc es devia encendre a fora, i hom devia traslladar les brases roents a l'interior, tot mantenint el caliu amb carbonet vegetal. Aquest sistema no requereix xemeneia, i té l'avantatge de fer fora els insectes, les mosques i els mosquits, tan abundants en les regions de pantans i aiguamolls. Nosaltres hem deixat obertures en la majoria de les estances on hi havia llar de foc, però la compro-

vació experimental no sembla que sigui del tot satisfactòria. Tot i amb això, cal pensar que la vida domèstica amb fum era una situació ben habitual i que tal vegada no en feien un problema.

Les muralles: alçat i ampit

Les muralles s'han aixecat emprant un doble parament de pedra, d'uns 50 centímetres d'amplada cadascun, i amb farciment intern de rovina i terra. Les construccions originals havien tingut morter de fang, encara que en molt poca quantitat; nosaltres hem introduït un baix percentatge de calç per tal de reforçar el lligam de les pedres. Com que el sistema defensiu té una evolució complexa, aquestes fases s'han respectat en la reconstrucció. Els murs s'han aixecat fins a una alçària de quatre metres, tot salvant els desnivells amb un sistema de murs de diferents alçàries coronats amb un pas de ronda esglaonat. Aquest sistema té en compte els diferents nivells dels sòls de la darrera ocupació dels recintes interiors. D'aquesta manera garantim que l'alçària reconstruïda correspon a uns mínims demostrables. Cal creure, però, que aquests murs eren més alts i, probablement, la part sobrealçada era feta amb el sistema de tàpia. Aquest extrem no és demostrable, però és molt versemblant almenys en el cas de les torres, l'alçària de les quals podria haver doblat la que s'ha assolit en la reconstrucció.

Falta plantejar, finalment, l'existència de merlets o d'ampits. No n'hi ha evidències arqueològiques en cap sentit i, per bé que no és agosarat pensar en merlets, nosaltres hi hem col·locat el que és més senzill: un ampit lleuger.

CONSIDERACIONS AL VOLTANT DE LES RECONSTRUCCIONS DEL SECTOR NORD

Del sector nord s'han reconstruït els recintes AG-BM-BO, que constitueixen una unitat habitacional; el petit recinte annex BN i el pati de recollida d'aigües AW. Els recintes AI-AH-BQ-AC-AB formen una segona unitat, amb dos petits recintes annexos, BR i BS.

En aquest sector hom no pretén fer una reconstrucció de caràcter experimental, sinó el que en podríem dir una restitució volumètrica a fi de poder copsar l'espai edificat del poblat. És possible que aquests recintes tinguessin més d'un pis, però això no ho podem saber amb certesa; el que sí sabem és que la part baixa era feta amb murs de pedra sense tàpia, que en algun cas s'han conservat fins a una alçària d'1,80 metres.

Donat que es podria tractar d'un barri amb cases de dos pisos adossades a la muralla, si els teulats haguessin estat inclinats amb pendents mínims del 25 %, l'alçària de la muralla hauria estat molt més alta. Per aquest motiu, creiem que es devia tractar de terrats més o menys plans, la qual cosa devia facilitar també el moviment dels homes damunt del pas de ronda.

Les cases reconstruïdes són de grans dimensions, amb múltiples estances. En la primera de les cases esmentades la presència d'estructures més antigues, de la primera fase constructiva de l'assentament, obliga a modificar el criteri de reconstrucció, i hom ha optat per deixar vistes les dues fases, tot i que això pot dificultar-ne la comprensió.

Finalment, cal dir que, tenint en compte que en aquest sector no es fa una reconstrucció experimental, els teulats s'impermeabilitzaran per tal d'evitar les filtracions de les aigües de pluja.

CONSIDERACIONS FINALS

Creiem oportú fer unes darreres consideracions. Cal dir primerament que, en els sectors que no es poden reconstruir, el projecte preveu aixecar els murs que delimiten els carrers i les vies de pas fins a una alçària pròxima a la línia visual dels visitants. El motiu és poder contribuir a donar una sensació més real de carrerons encaixonats. Igualment, el projecte preveu fer rèpliques amb fibra de polièster dels principals objectes i instruments descoberts en el decurs de l'excavació per col·locar-los *in situ*, amb la finalitat d'ambientar els elements mòbils de la cultura ibèrica. Altres elements, com els paviments, les llars de foc, les portes i rèpliques dels molins de gra, seran col·locats també en l'emplaçament original. D'aquesta manera, esperem que el conjunt ibèric de Calafell adquirirà un aspecte que permetrà desenvolupar tothom actituds empàtiques envers el passat protohistòric de Catalunya.